

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Eylül/September 2024, s. 12: 853-880

Apartheid Suçları ve Etnik Ayrımcılık: İsrail Örneği
Apartheid Crimes and Ethnic Discrimination: The Case of Israel

Ayhan SARI

Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye
Assoc. Prof, Turkish-German University, Faculty of Economic and
Administrative Sciences, Department of Political Science and International
Relations, İstanbul/Türkiye
ayhan.sari@tau.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8752-7205

DOI: 10.56720/mevzu.1517061

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 16 Temmuz / July 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 5 Eylül / September 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül / September 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atıf / Citation: Sarı, Ayhan. "Apartheid Suçları ve Etnik Ayrımcılık: İsrail Örneği".

Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (Eylül 2024): 853-880.

<https://doi.org/10.47424/10.56720/mevzu.1517061>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinde gerçekleşen Aksa Tufanı Operasyonu'na verdiği karşılık, soykırım suçları kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalar ve müsebbibi olduğu katliamlar sonucunda apartheid rejimi kavramı dünya genelinde ciddi bir biçimde tartışılır hale geldi. Bu makalenin amacı uluslararası sözleşmeler ışığında apartheid suçu ve bu suçun temelini oluşturan ırksal ayrımcılığın kökenlerini İsrail örneği üzerinden incelemektir. Öncelikle sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda etnik kimliğe dayalı gruplaşmaların özünde maksimum faydadan ziyade diğer grupla maksimum ayrışmanın ön plana çıktığı görülmektedir. Elde edilen bulgular İsrail-Filistin meselesi özelinde incelendiğinde İsrail'in 'makbul Yahudi' kimliğini teşvik ettiği ve bu kimliğin dışında kalan tüm etnik gruplara ayrımcılık uyguladığı anlaşılmaktadır. İsrail'de uygulanan etnik ayrımcılığa sadece Filistinliler değil, Afrika ve Sefarad Yahudileri de muhatap olmuştur. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluşların hazırladığı raporlar ve kararlar ışığında Filistin'e uygulanan ayrımcılık incelendiğinde, Filistinlilerin İsrail anayasasına yerleşmiş sistematik bir ayrımcılığın muhatabı olduğu görülmektedir. Filistinliler, İsrail'de yaşayan İsrail vatandaşları, Doğu Kudüs'te yaşayan süresiz oturma sahip Filistinliler ve işgal altında Batı Şeria ve Gazze'de yaşam mücadelesi veren Filistinliler olarak üç farklı nüfuz bölgesinde çeşitli düzeylerde apartheid rejimine muhatap olmaktadır. Bilhassa Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistinliler uluslararası sözleşmelerde apartheid suçları olarak tanımlanan suçların neredeyse tamamına maruz kalmaktadırlar. İsrail'in uyguladığı toprak politikası, Yahudiler ve Filistinliler olarak özetlenebilecek iki yapılı hukuk sistemi ve Filistinlileri bölmeye ve sürgün etmeye odaklı çeşitli işgal politikaları apartheid suçlarının ana omurgasını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Filistin, Apartheid Rejimi, İnsan Hakları, Etnik Ayrımcılık, Soykırım

Abstract

Israel's response to the Operation Al-Aqsa Flood on October 7, 2023, which includes practices that could be considered genocide and massacres, has led to serious global debates on the concept of apartheid regime. This article examines

the origins of racial discrimination, which forms the backbone of the apartheid crime, considering international conventions. Initially, considering the studies in the field of social psychology, it was understood that ethnic-based groupings are more about maximizing the distinction from other groups rather than maximum benefit. When the findings are examined specifically in the context of the Israel-Palestine issue, it is understood that Israel promotes the identity of the 'accepted Jew' and discriminates against all other ethnic groups outside of this identity. Not only Palestinian Arabs but also Jews of African and Middle Eastern origin have been subjected to ethnic discrimination in Israel. In light of the reports prepared by international institutions and organizations, especially the United Nations, when the discrimination against Palestinians is examined, it is seen that Palestinians are subjected to systematic discrimination enshrined in the Israeli constitution. Palestinians face various levels of apartheid regime in three different spheres of influence: Palestinian citizens living in Israel, Palestinians with permanent residency living in East Jerusalem, and Palestinians struggling to live in the occupied West Bank and Gaza. Especially Palestinians living in East Jerusalem, the West Bank, and Gaza are subjected to almost all the crimes defined as apartheid crimes in international conventions. Israel's land policy, the dual legal system that can be summarized as Jews and non-Jews, and various occupation policies focused on dividing and exiling Palestinians constitute the main backbone of apartheid crimes.

Keywords: Israel, Palestine, Apartheid Regime, Human Rights, Ethnic Discrimination, Genocide

1.Giriş

İnsanlığın yeryüzüne adım attığı ve tarih sahnesinde boy göstermeye başladığı ilk andan 'modern' zamanların içinde tutunamaya çalıştığımız bu son evresine kadar insanların dünya serüvenine ışık tuttuğumuz zaman bu yolculuğun cinayetler, katliamlar ve savaşlarla bezendiğini idrak etmemiz fazla uzun sürmez. Tarihin ilk çağlarından, kadim dinlerin insanları ıslah etme amacıyla ortaya çıktığı zamanlardan bu yana masum insanları öldürmek, mallarına ve ırzlarına dokunmak, sebepsiz yere yerinden yurdundan etmek suç sayılmasına, yasaklanmasına ve vicdan, bilinç düzeyinde ayıplanmasına rağmen insanların ekseriyeti yanlış olanı tercih etmiştir.

Çağlar boyu süren savaş ve katliamlar teknolojinin gelişimi, barutun keşfedilmesi, sanayi devrimi ile birlikte ivme kazanmış, sistematik, demire ve baruta yaslanan katliamların önü açılmış ve insanlığa karşı işlenen suçlar farklı bir ölçüğe evrilmiştir. Özellikle Amerika'nın keşfi, Afrika'nın sömürgeleştirilmesinde Avrupa'da yaşanan bilimsel keşiflerin katkısı epey büyüktür.

Eskiden yüzlerle, binlerle ifade edilen katliamlar, köleleştirme ve sürgünler yüzbinlerle, hatta milyonlarla ölçülmeye başlanır hale gelmiştir. Mütecaviz İspanyol *conquistador*'lar elleriyle binlerce Amerikalı yerliyi katlettiklerinin bilincine en nihayetinde vardıklarında, Katolik inancında bu katliamların yeri olup olmadığını sorgularlar. Katolik din adamlarının verdiği cevap bu varlıkların "barbar" oldukları ve insan kategorisinde değerlendirmenin lüzumu olmadığını yönündedir (Akal, 2023).

Karanlık çağ olarak tasvir edilen Orta Çağ'dan yeni çıkmış, 'aydınlanma' çağına girmiş, bilimsel ve coğrafi keşifler alanında benzersiz bir sıçrama yakalamış Avrupa'nın Amerika, Afrika ve Asya'da karşısına çıktığı yerel halklara yakıştırdığı tanımlama 'barbar' olmuştur. İnsan kategorisinde olmayan barbarlara karşı ırkçı bir bakış açısı geliştiren Avrupalılar 'insan olmayan' bu varlıkların toplu ve sistematik bir şekilde katledilmesi, ticari meta haline getirilmesi ve köleleştirilmesinde herhangi bir beis görmemiştir (Brunstetter - Zartner, 2011).

Batılı 'doğrusal tarih anlayışı' çerçevesinde değerlendirildiğinde giderek daha medenileşen, aydınlanan ve gelişen bir insanlık beklentisinin Avrupa tarihi incelendiğinde ne denli yetersiz kaldığı rahatlıkla anlaşılabilir. Gerçekte hüküm sürenin 'döngüsel tarih' anlayışı olduğu, insanların her ne kadar zenginleşse, teknolojik anlamda benzeri görülmemiş seviyelere çıksa dahi barbarlığından, katilliklerinden zerre ödün vermediği, aksine sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle daha önce benzeri görülmemiş boyutlarda katliamlara, soykırımlara ve insanlık suçlarına imza attığı görülmektedir. I. ve II. Dünya Savaşları bunun en çarpıcı örneğidir. Bu bölümün konusu olan 'apartheid suçu' da yine gelişmiş, medeni Batılı toplum ve insanlar tarafından Güney Afrika ve Filistin'de uygulamaya konulmuştur.

İsrail'in Filistinlilere uyguladığı zulüm, soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçların son ve en şiddetli örneklerinden bir tanesi tüm dünyanın gözleri önünde 7 Ekim 2023 tarihinden günümüze devam eden İsrail saldırılarıdır. Bu

saldırıda makalenin kaleme alındığı Ağustos 2024 tarihine gelindiğinde çoğu sivil olmak üzere 40 binden fazla insanın hayatını kaybettiği, binlercesinin enkaz altında teşhis edilmeyi beklediği ve on binlerce Filistinlinin ise çeşitli saldırılarda yaralandığı görülmektedir (Khatip – Mckee – Yusuf, 2024). İsrail'in 7 Ekim sonrasında Gazze'de gerçekleştirdiği katliamların boyutu bizzat Birleşmiş Milletler'in düzenlediği raporda 'Bir Soykırımın Anatomisi' başlığında kayıtlara geçirilmiştir (Albanese, 2024).

Fakat bu çalışmanın asıl amacı 7 Ekim 2023'ten sonra İsrail'in gerçekleştirdiği saldırı, katliamlar ve işlediği soykırım suçu ile insanlığa karşı işlenmiş suçları incelemek değil, 7 Ekim'e gelinen süreçte İsrail'in sadece Gazze'de değil, Filistin'in diğer bölgelerinde, hatta İsrail'in kendi sınırları içerisinde Filistinlilere yönelik uyguladığı sistematik etnik ayrımcılığın ve işlediği soykırım suçlarının açığa çıkarılmasıdır. Amaç, İsrail'in iddia ettiği gibi çatışmaların 7 Ekim Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında değil, İsrail'in on yıllardır şiddeti artarak devam eden apartheid rejiminin bir sonucu olarak yaşandığının açığa kavuşturulmasıdır.

Bu makalede apartheid suçu ırkçılık ve insanlığa karşı işlenen suçlar çerçevesinde ele alınacak ve İsrail apartheid rejimi vakası özelinde de incelemeye tabi tutulacaktır. İsrail'in apartheid suçlarını incelemeyi önce, apartheid suçunun özünü teşkil eden ırkçılık, ırksal ayrımcılığın kavramsal boyutta analizi ve etnik kimliğe dayanan ayrımcılığın sosyal psikolojik nedenlerini anlatacağım. Bu minvalde öncelikle etnik kimlik nedir sorusuna cevap arayacağım. Akabinde etnik kimliklerin sosyal alanda nasıl inşa edildiğini sosyal kimlik teorisinden faydalanarak açıklamaya çalışacağım. Sonrasında İsrail'in Filistin'de göçmenler olarak varlık göstermeye başladığı ilk anlardan günümüze apartheid suçunu nasıl işlediğini detaylarıyla birlikte İsrail-Filistin özelinde inceleyeceğim.

2. Etnik Ayrımcılık ve Bir İnsanlık Suçu: Apartheid

Apartheid suçunun tanımlandığı uluslararası sözleşmeler incelendiğinde, ilgili suçun etnik ayrımcılıkla yakın bir ilişkisi olduğu gözlemlenmektedir. Bir ülke ve toplumun diğer bir ülke veya topluma yönelik işlediği apartheid suçunun temel motivasyonları arasında ilkinin ikincisini etnik boyutta 'aşağıda' görmesi, kendisini üstün bir pozisyonda algılaması yer almaktadır (BM, 1969).

Dolayısıyla, apartheid suçunun uluslararası sözleşmelerde nasıl yer aldığı, nasıl tanımlandığını incelemeyi ve ırksal ayrımcılıkla bağlantılı diğer uluslararası sözleşmeleri mercek altına almadan önce etnik ayrımcılığın kökenlerini incelemek faydalı olacaktır. Bu minvalde öncelikle etnik kimliğin ne olduğunu tanımlamak gerekmektedir. Sonrasında etnik kimliğin doğuştan gelen bir özellik mi yoksa sonradan inşa edilen bir sıfat mı olduğu tartışılmalıdır. Son olarak ise, eğer etnik kimliğin insana doğumundan itibaren etiketlenen bir nitelik olmadığı, insanın yaşamı boyunca sosyal bir şekilde inşa ettiği, seçtiği bir özellik olduğu varsayılıyorsa bu inşa sürecinin nasıl seyrettiği açıklanmalıdır.

Uluslararası sözleşmelerde etnik (ırksal) ayrımcılığın ve insanlığa karşı suçlar kategorisinde yer alan apartheid suçunun nasıl işlendiğine ve apartheid suçunun İsrail-Filistin özelinde İsrail tarafından tarihsel perspektiften güncel olana nasıl işlendiğini incelemeyi önce etnik kimlik kavramı ve etrafında yapılan akademik tartışmalar incelemeye tabi tutulacaktır.

2.1. Etnik Kimlik Nedir?

Etnisite ya da etnik kimlik hakkında genel olarak yanlış bilinen bir husus, etnik kimliğin ırka dayalı kimlik ile karıştırılmasıdır. Etnik kimlik denildiğinde insanların aklına ilk gelen Türk, Alman, İngiliz, Rus vb. ırki kimliklerdir. Halbuki etnik kimliğin daha yaygın kullanımı, ırk, din, dil, renk, milliyet ve sınıfları içeren ve 'çatı kavram' olarak kullanılan biçimdir. Bu anlayışa göre etnik kimlik, insanın kendisinde doğuştan bulunan ya da yaşamı boyunca kendi iradesiyle kabullendiği veya iradesinden bağımsız bir biçimde üstüne yapışan bir takım özellikler bütünüdür (Horowitz, 1985).

Horowitz'in 'çatı kavram' yaklaşımından yola çıkan Chandra, etnik kimlikleri insanın kökenlerinden gelen özelliklerin üyelik için gerekli olduğu alt kategoriler bütünü olarak yorumlar. İnsanlar ırk, dil, din, renk vb. kategorilerden oluşan etnik kimliklerini kolay bir biçimde değiştiremez. Fakat sahip olduğu alt kimlik kategorilerinden hangisini ön plana çıkarabileceğini, kendisini hangi etnik kimliğiyle tanımlayabileceğini seçebilir (Chandra, 2012). Örneğin Afrikalı ve siyah deri rengine sahip ve İslam inancına mensup bir kişi, Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştiğinde, kendisini Afrikalı ya da siyahi ya da Müslüman olarak tanımlayabilir ve bu kimliklerden herhangi birini ön plana çıkararak ilgili topluğa, cemaate bağlanabilir. Benzer bir şekilde bu insan, her ne

kadar kendisini siyahi insanlarla aynı toplulukta sınıflandırmak istemese de, içinde yaşadığı toplumda bir kesim (mesela ırkçı beyazlar) onu isteği dışında 'siyahi etnik kimliğe mensup' biri olarak etiketleyebilir.

Sonuç olarak insanların kökenlerinden gelen birtakım özellikleri kısa sürede değiştirmeleri mümkün değildir. Böyle bir değişim uzun sürede, mesela farklı bir dilin ana dil olarak öğrenilmesi ve konuşulması ya da dinin veya birtakım ameliyatlar sonucunda deri renginin değiştirilmesi mümkündür. Kısa süre içerisinde ise hangi alt etnik kimlik kategorisinin ön plana çıkartılacağına karar vererek değişim gerçekleştirilebilir (Chandra, 2012, 16-18). Bunların yanı sıra insanların kendi özgür seçimlerinden bağımsız bir biçimde içinde buldukları toplum da ona bir takım etnik kimlik etiketleri yapıştırabilir. Etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edilmesi, farklı etnik kimlik alt kategorilerin zamana ve mekâna bağlı olarak aktif hale getirilmesi, ön plana çıkarılmasının arkasında yatan nedenler 'sosyal kimlik teorisi' tarafından açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2. Sosyal Kimlik Teorisi ve Etnik Kimliklerin İnşası

Sosyal kimlik teorisine ve etnik kimliklerin inşası ile ilgili deneylerin sonuçlarına geçmeden önce etnisitenin nasıl işlediği, hangi unsurlar üzerine kendisini inşa ettiği ve etnik kimlik sınırlarının nasıl çizildiğine değinmek gerekmektedir. Etnik kimliklerin, daha doğru bir ifade ile etnik kimlik sahibi bireylerce oluşturulan etnik grupların inşa süreci ve sınırlarının belirlenmesi etnik gruplar arasındaki çatışmaları ve apartheid benzeri etnik kimlik ayrımcılığına dayalı insanlık suçlarının altında yatan motivasyonları anlamlandırabilmek adına önemli bir yer tutmaktadır.

Konuyla ilgili en önemli ve alanın öncü çalışmalarını gerçekleştiren Fredrik Barth'ın öne sürdüğü görüşler göz önüne alındığında, etnik grupların oluşmasında etnik gruplar içerisinde var olan kültürel benzerliklerden ziyade, diğer etnik gruplar ile mevcut olan 'farklılıklar' grupların sınırlarını çizme ve diğerlerinden farklılaşma hususunda ana rolü oynamaktadır (Barth, 1998). Barth bu yaklaşımıyla etnik grupları statik, değişmez ve etkileşime kapalı oluşumlar olarak değil, diğer etnik gruplarla etkileşim içerisinde olan ve bizzat bu etkileşim ve diğerinden farklı olan özellikler sayesinde "biz - onlar" dikotomisini oluşturarak kendi sınırlarını çizen bir gerçeklik olarak yorumlamıştır (Brubaker, 2009).

Barth'ın genel hatlarını çizdiği ve kavramsal çerçevesini çizdiği bu yaklaşımda, 'biz - onlar' karşıtlığı üzerine inşa edilmiş görüş kısa bir süre sonra sosyal kimlik teorisinin konusu olmuş ve bu alanda çalışmalar yürüten uzmanların deneyleriyle 'biz - onlar' karşıtlığının kökenleri ve nedensel mekanizması gün yüzüne çıkartılmıştır.

Tajfel ve Turner'ın yürüttüğü çalışmalara göre salt bir gruba üye olmanın zamanla grup üyelerinin diğer grup üyelerine karşı tercih edilmesi sonucunu doğurmuştur (Tajfel - Turner, 1986) Tajfel ve Turner yaptıkları deneylerde daha önce bir araya gelmemiş, birbirini tanımayan insanları iki farklı gruba ayırma ve grup üyelerine verilen para ödülleri grup içi ve grup dışındaki üyelere dağıtılmaları istenmiştir. Üyeler bu para ödülleri dağıtırken grup üyelerinin maksimum ödül almasından ziyade, diğer grubun daha az ödül almasına ve dolayısıyla iki grup arasındaki farkın artmasına yönelik seçimlerde bulunmuşlardır. Diğer grup ile bir nevi iş birliğine giderek kendi grup içi karlıklarını arttırmak varken, kendi gruplarının da daha az kazanma ihtimalini seçerek iki grup arasındaki farkın maksimum seviyeye çıkması için hamleler yapmışlardır (Tajfel - Turner, 1979)

Sonuç olarak daha yeni bir araya gelmiş, saatler öncesinde diğer grup üyelerini tanımayan insanlar, kısa bir süre içerisinde kendilerini gruplarıyla özdeşleştirerek maddi anlamda çıkarlarına aykırı olmasına rağmen diğer grubun daha az kazanması, kendilerinden daha geride bir durumda olması adına seçimlerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla Barth'ın öne sürdüğü 'biz - onlar' ayrımı bu deneyle tasdiklenmiş ve etnik grupların oluşumunda etnik gruplar arası rekabetin, farklılıkların önemi vurgulanmıştır.

Apartheid insanlık suçu işlenirken etnik kimliklerin ne olduğu, etnik grupların nasıl oluştuğu, etnik gruplar arası rekabetin grup üyeleri için (kendi maddiyat çıkarlarına aykırı olduğu senaryolar dahil) ne kadar ciddiye alındığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sayede etnik ayrımcılığa dayanan apartheid suçunun sosyal alanda köklerinin ne kadar derinde olduğu, insan psikolojisinin bu suçu işlemeye yönelik meyillerinin ne denli kuvvetli olduğu anlaşılabilir. Ancak bu bilinçlenme ve meselenin künhüne varılması sonucunda İsrail'in işlediği suçun boyutları ve derinliği daha iyi anlaşılabilir ve çözümün zorluğuna dair gerçekçi bir fikir edinebilir.

3. Uluslararası Sözleşmelerde Apartheid Suçu

Apartheid suçu tanımlanırken ve uluslararası sözleşmelerde nasıl ele alındığı işlenirken üç temel metne, uluslararası sözleşmeye atıf yapmak gerekmektedir. Bunlardan ilki, apartheid suçunun uluslararası sözleşmelerde hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiğini açıklayan 1998 Roma Statüsü'dür (BM, 1998). Roma Statüsü'nün 7. maddesinde yer alan 'insanlığa karşı işlenen suçlar' başlığı altında 'j' maddesinde apartheid suçu yer almaktadır. Roma Statüsü'nün 7. maddesi insanlığa karşı işlenen suçların madde madde nelerden oluştuğunu açıklamadan önce insanlığa karşı işlenen suçları tanımlar (BM, 1998, 4):

"insanlığa karşı suçlar, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki eylemleri kapsamaktadır..."

Bu girişin altında yer alan eylemler arasında cinayet, yok etme, köleleştirme, zorunlu göç/sürgün, hapsedme, işkence, tecavüz gibi suçların akabinde apartheid suçu yer almaktadır. Fakat Roma Statüsü apartheid suçunun tanımı, içeriği ile ilgili detaylı bir bilgi sunmamaktadır. Apartheid suçunun tanımı ve kapsamı için bir başka uluslararası sözleşmeye, 'Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1976)' bakmamız gerekmektedir.

II. maddenin girişinde tanımlanan apartheid suçu, etnik bir grubun diğer bir etnik gruba sistematik bir biçimde insanlık dışı muameleler eşliğinde üstünlük ve hakimiyet kurma çabası olarak açıklanmaktadır. Maddenin devamında bahse konu olan apartheid suçları şu şekilde tanımlanmaktadır (BM, 1976, 2):

"a) Herhangi bir etnik grubun üyesi veya üyelerinin yaşama ve özgürlük haklarının reddedilmesi:

- i) Etnik bir grubun üyesi veya üyelerini katletme
- ii) Etnik bir grubun üyesi veya üyelerini fiziksel ve/ya psikolojik şiddete maruz bırakmak; işkence, kötü muamele, insanlık dışı davranışlar sonucu özgürlüklerine ve onurlarına tecavüz etmek.
- iii) Etnik grup veya grupların üyelerinin keyfi şekilde tutuklanması ve yasadışı bir biçimde tutuklanması.

b) Herhangi bir etnik grubun veya grupların kasti bir biçimde yaşam koşullarının hedef alınarak fiziki varlıklarının toptan ya da parça parça yok edilmesi.

c) Bir ırk grubunun veya gruplarının ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılımını önlemeye yönelik olarak hesaplanan her türlü yasal önlem ve diğer önlemler, aynı zamanda bir ırk grubunun veya gruplarının tam gelişimini engelleyen koşulların kasti olarak yaratılması; özellikle bir ırk grubu veya gruplarının üyelerine temel insan hakları ve özgürlükler, iş hakkı, yasal sendikaları kurma hakkı, eğitim hakkı, ülkelerinden ayrılma ve dönme hakkı, ulusal kimliğe sahip olma hakkı, serbest dolaşım ve ikamet özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü ile barışçıl toplantı ve birlikte dernek kurma hakkı da dahil olmak üzere, bu hakların reddi yoluyla gerçekleştirilen her türlü yasal önlem.

d) Bir ırk grubuna veya gruplarına mensup kişiler için ayrı rezervler ve gettolar oluşturarak nüfusu ırklar arası çizgilerle bölmeyi amaçlayan her türlü önlem, yasal önlemleri de içeren; çeşitli ırklara mensup kişiler arasındaki karışık evlilikleri yasaklamayı, bir ırk grubuna veya gruplarına ait olan arazi mülklerini veya bu grupların üyelerine ait olanları kamulaştırmayı içeren her türlü önlem.

e) Bir ırk grubunun veya gruplarının üyelerinin, özellikle onları zorla çalıştırmak suretiyle, emeğinin sömürülmesi.

f) Apartheid karşı çıkan örgüt ve kişilere, onları temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakarak zulmetmek.”

Apartheid suçunun genel tanımına bakıldığında, etnik gruplar arası ayrımcılığın önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu sebeptendir ki giriş bölümünde etnisitenin anlamı, etnik kimliğin tanımı ve etnik gruplar arası sınırların nasıl çizildiğine dair literatür ele alınmıştır. Buradan anlaşıldığı üzere apartheid suçu akla geldiğinde ilk bakılması gereken meselelerden bir tanesi, etnik ayrımcılık olgusudur. Bu minvalde, bir başka değerli uluslararası sözleşme, ‘Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1969)’ etnik ayrımcılığın tanımlanması hususunda önem teşkil etmektedir. Bu sözleşmeye göre etnik ayrımcılığın tanımı aşağıdaki gibidir (BM, 1969, 2):

“İrkçi ayrımcılık terimi, ırk, renk, soy, ulusal veya etnik köken temelinde yapılan herhangi bir ayrımı, dışlamayı, kısıtlamayı veya tercihi ifade eder ki bu, insan haklarının ve temel özgürlüklerin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel veya herhangi bir kamu alanında tanınmasını, tasarruf hakkını veya eşit bir zeminde kullanılmasını yok etme veya kısıtlama amacına veya etkisine sahiptir.”

Uluslararası sözleşmelere ek olarak konuyla alakalı atıfta bulunulması gereken bir diğer önemli karar ise Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail hakkında Güney Afrika'nın başvurusu sonrası başlattığı soykırım suçuna ilişkin mahkemedir. Soykırım suçunun önlenmesi görevini yerine getirmediği suçlamasıyla ve soykırım suçu işlediği iddiasıyla İsrail'i yargılayan Uluslararası Adalet Divanı, 19 Temmuz'da 'danışma görüşünü' açıkladı. Bu açıklamada İsrail'in Gazze'de, Batı Şeria'da ve Doğu Kudüs'te işgal gücü otoritesini kullandığı, Gazze'yi işgal ettiği, Filistin topraklarını hukuka aykırı bir biçimde ilhak ettiği ve İsrail'in yeni yerleşim politikalarının Cenevre Sözleşmesi'ni ihlal ettiği vurgulandı (Aksünger - Demirci, 19 Temmuz 2024). Böylece Birleşmiş Milletlerin ana yargı organı olan Uluslararası Adalet Divanı'nda da İsrail'in uluslararası hukuku çiğneyen işgalci bir devlet olduğu kayıtlara geçmiş oldu.

Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde apartheid suçunu tanımladıktan, etnik ayrımcılıkla yakın ilişkisini, etnik ayrımcılığın apartheid suçunun temelini teşkil ettiğini vurguladıktan ve etnik ayrımcılığın siyaset bilimi literatüründe hangi veçheleri ile tartışıldığını inceledikten sonra somut bir vaka analizine, İsrail'in Filistinlilere karşı işlediği apartheid suçunun araştırılmasına geçebiliriz.

4. İsrail'in Apartheid Uygulamaları

İsrail'in hem İsrail devleti sınırları içerisinde yaşayan 'makbul' olmayan Yahudiler ve Filistinli Araplara yönelik, hem de Gazze, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve bu sınırların dışarısında kalan, yıllar içerisinde zorunlu göç sonucu ülkelere ayrılmak zorunda kalan Filistinlilere yönelik apartheid suçları işleyip işlemediğini incelemeyen önce, uluslararası sözleşmelere kısaca tekrar değinmek gerekmektedir. Apartheid suçunu özetle üç maddede toplayabiliriz: (1) Bir etnik grubun diğer bir etnik gruba hakimiyet kurma çabası. (2) Dominant etnik grubun marjinalize edilmiş etnik gruba sistematik bir biçimde baskı kurması. (3) Marjinalize edilmiş etnik grubun zorunlu göçe sürüklenmesi ve mülkiyetlerinin istimlak edilmesi (Fakih - Shakir, 5 Aralık 2023).

İsrail örneğini incelediğimizde makbul kabul edilen Yahudi ırkının hem makbul olmayan Etiyopyalı Yahudiler, Sefarad Yahudileri ve Mizrahi Yahudilerine (Yerday, 1 Şubat 2018) hem de Filistinli Araplara karşı üstün tutulduğu anlaşılmaktadır.

Etiyopya kökenli Afrikalı Yahudiler İsrail'de ayrımcılığa maruz kalmış ve toplumdaki dışlanmışlardır. Dahası iddialara göre Etiyopyalı kadınlara bilgileri ve rızaları dışında doğum kontrol iğneleri yapılmış ve bunların neticesinde Etiyopya kökenli Yahudilerin doğum artış oranı %50 azalmıştır (Sayegh, 15 Temmuz 2019). Benzer bir şekilde makbul olarak kabul edilen ve İsrail devletinin kurucu etnik grubu olarak ön plana çıkan 'Aşkenazi Yahudileri' kendileri gibi Batı ve Kuzey Avrupa'dan göç etmeyen diğer Yahudi gruplarına da ayrımcılık uygulamıştır. Nitekim Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde yaşayan ve İsrail'e göç eden Mizrahi Yahudileri de 'makbul' Yahudi ırkı Aşkenazilerin ayrımcılıklarına maruz kalmıştır. Bu gruplar kurucu elitler tarafından eğitilmesi gereken gruplar olarak görülmüş ve 'hazmetme politikası' çerçevesinde asimile edilmeye çalışılmışlardır (Karatay, 2019).

İsrail'in Yahudiler arasındaki makbul ve makbul olmayan alt ırklar meselesi ve alt etnik gruplar arası ayrımcılık başka bir tartışmanın konusu olduğu için bu konuyu derinlemesine incelemeyen İsrail devletinde var olan yapısal ırkçılığa odaklanılacaktır. İsrail'in Yahudi ırkını öncelediği ve Yahudi ırkının üstünlüğü iddiası üzerine bina edildiğinin en önemli delillerinden bir tanesi olarak, 2018 yılında Knesset (İsrail devletinin yasama organı, meclisi) tarafından onaylanan ve yürürlüğe giren kanun gösterilebilir. Bu kanuna göre İsrail devleti bir Yahudi ulus devletidir ve ülkenin kaderin tayin etme hakkı sadece Yahudilere mahsustur (BL, 2018).

2018 yılında yasalanan bu ulus devlet yasasına göre İsrail Yahudilerin yurdu olarak kabul edilen, Yahudilere ait ve kaderini sadece Yahudilerin belirlemeye hakkı olan bir devlettir. Alt Yahudi gruplar arasında var olan makbul ve makbul olmayan Yahudi tartışmasından azade, bu kanunun bizzat kendisi İsrail'in demokratik bir ülke olmadığını kanıtlar. İsrail devleti temellerini ve var oluşunu Yahudi ırkının yüceltilmesine ve diğer etnik grupların ikinci, üçüncü sınıf insanlar olarak kabul edilmesine inşa etmiştir.

İsrail'in Yahudi etnik grubunu başta Filistinli Araplar olmak üzere diğer makbul olmayan etnik gruplara karşı üstün tuttuğunun ve etnik ayrımcılık yaptığının en somut kanutlarından bir tanesi de toprak politikasıdır. İsrail devleti 1948'den önce Filistinlilere ait olan %65-75 oranında toprağı farklı yöntemlerle ele geçirmiş, işgal etmiştir. Bu işgal politikalarının sonucunda İsrail sınırları içerisindeki toprakların %93'ünü bizzat devlet eliyle, 'İsrail Toprak Otoritesi-Israel Land Authority' kontrol etmektedir (HRW, 2021). Bu kurumun yöneticilerinin yarısı, İsrail'deki toprakların %13'ünün kontrolünü elinde bulunduran Jewish National Fund (JNF) isimli fona bağlıdır. Bu fonun da temel amacı elinde bulundurdukları toprakları Yahudi yerleşimcilerinin kullanımına sunmaktır. Bu politikaların sonucu olarak, birazdan detaylarına değineceğimiz üzere, İsrail vatandaşı olan ve nüfusun %21'ini teşkil eden Filistinli Araplar İsrail topraklarının sadece %3'ünün yönetiminde söz hakkına sahiptir (HRW, 2020).

Özetlemek gerekirse, İsrail'in makbul kabul edilen Yahudi ırkının diğer etnik gruplardan üstün olduğu anlayışı üzerine bina edildiğı daha işgal altındaki Gazze, Batı Şeria ve Kudüs örnekleri incelenmeden dahi rahatlıkla anlaşılabilir. İsrail 2018 yılında çıkarttığı ulusal yasa ve toprak kanunu örneklerinde görüldüğü üzere faili olduğu etnik ayrımcılığı gizlemek bir tarafa, bu ayrımcılığı yasalarına dayandırarak sistematik hale getirmiştir. İsrail'in 'makbul Yahudi' ve 'makbul vatandaşı' anlayışı tam olarak yukarıda detaylarını verdiğimiz, Chandra (2012) ve Horowitz'in (1985) kavramsallaştırdığı etnik kimlik tanımına uymaktadır. İsrail devleti, devleti oluşturan 'makbul Yahudi' kimliğini tanımlamış ve bu tanımın dışında kalan Etiyopya, Sefarad ve Mizrahi Yahudilerini ve Filistinli Arapları kabul edilen etnik kimliğin dışında bırakarak çeşitli düzeylerde etnik ayrımcılığa maruz bırakmıştır.

Bölümün devamında İsrail'in Filistinli Araplara uyguladığı ayrımcılık Human Rights Watch, Amnesty International ve Birleşmiş Milletler'in İsrail'in apartheid suçlarını işlediğı raporlarda kullanılan yöntem takip edilerek üç ana nüfuz sahasına bölünerek incelenecektir. Buna göre öncelikle İsrail vatandaşı Filistinli Arapların maruz bırakıldığı ayrımcılıklar; sonrasında Doğu Kudüs'te yaşayan İsrail vatandaşı olmayan fakat süresiz oturma hakkı bulunan Filistinli Arapların yaşadığı ayrımcılıklar ve son olarak Gazze ve Batı Şeria gibi işgal altında varlığını devam ettirmeye çalışan ve İsrail tarafından işgal askeri hukukuna

tabi bırakılan Filistinli Arapların muhatabı olduğu ayrımcılık ve suçlar ele alınacaktır.

4.1. İsrail Vatandaşı Filistinli Araplar

BM'in yaptığı sayıma göre 1.2 milyona varan Yahudi-olmayan insanların sayısı (Müslüman ve Hristiyan asıllı Araplar) 1948 yılında İsrail devleti kurulduğunda 150.000'e kadar düşmüştür. 1952 yılına gelindiğinde İsrail vatandaşı kabul edilen bu insanlar sayısı güncel olarak yaklaşık 1.9 milyon civarındadır (AI, 2022). Arap etnik grubuna ait bu insanlar her ne kadar İsrail vatandaşı olsalar da hem hukuken hem de fiilen (uygulamalar boyutunda) açık bir şekilde etnik ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. İsrail kuruluşundan ve bu insanları vatandaş kabul ettiğinden itibaren Yahudi olanlar ve olmayanlar sınıflandırmasına gitmiştir (Rouhana, 1998).

Öncelikle, hukuki anlamda ve en bariz örnek olarak hasebiyle yukarıda bahsettiğimiz ve 2018 yılında yürürlüğe giren "Yahudi Ulus Devlet Yasası" gösterilebilir.

Şekil: 1 (Yiğit, 2018)

Bu yasada çok sarih bir biçimde görüldüğü üzere İsrail vatandaşları Filistinli Araplar ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedir. İsrail apartheid rejiminde Yahudiler millet (*le'um*) addedilirken Araplar vatandaş (*ezrahut*) olarak sınıflandırılmaktadır. Yahudi milletinden bir kişi yabancı bir eşle evlendiğinde eşi İsrail'de oturma izni alabilirken Arap bir vatandaş yabancı biriyle evlenmesi durumunda eşini İsrail'e getirememektedir (Falks - Tilley, 2017).

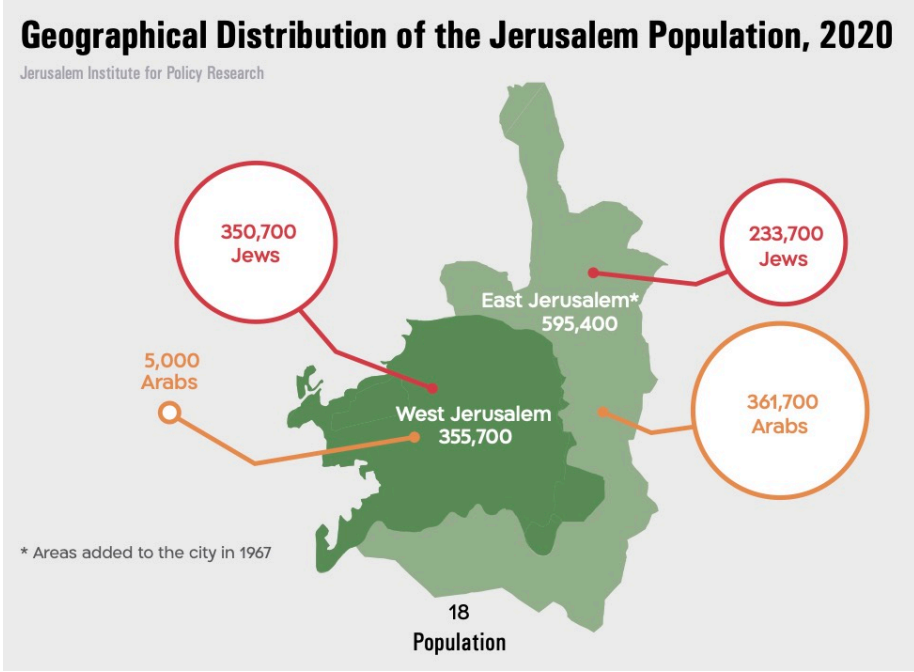
Yasalara yansıyan bu ayırım aynı zamanda toplumsal katmanda da karşılık bulmaktadır. Yahudilerin önemli bir kısmı İsrail’de yaşayan Arapları 5.kol ve tehdit olarak algılamaktadır (ACRI, 2024). İsrail’de Arap vatandaşların hem devlet hem de toplum nezdinde ayrımcılığa maruz kalmasının en açık kanıtlarından bir tanesi 1.9 milyon Arap asıllı vatandaşın %90’ının Galilee ve Triangle bölgelerindeki yoğun nüfuslu 139 köy ve kasabada yaşıyor olmasıdır (AI, 2022, 76; Shafir, 2018).

Bunların yanı sıra Arap vatandaşlar hem siyasi hem ekonomik hem de eğitimden yerel hizmetlere farklı alanlarda da Yahudi asıllı İsrail vatandaşlarına karşı dezavantajlı durumdadır. Arapların ekseriyeti yoksul yerleşim birimlerinde yaşamakta, eğitime erişimleri kısıtlanmakta ve İsrail meclisinde, bilhassa hükümetlerinde nüfusun %21’sini teşkil etmelerine rağmen çok az temsil edilmektedir (Robinson, 26 Ekim 2023). 7 Ekim 2023’den itibaren, Hamas’ın Aksa Tufanı Operasyonu sonucunda zaten ikinci sınıf muamelesi gören ve yoksulluk, eğitimsizlik vb. çeşitli sıkıntılarla boğuşan Filistinli Araplar üzerinde baskı artmış, yaşam koşulları daha da kötüleşmiş ve uğradıkları ayrımcılık ayyuka çıkmıştır (Gantus, 2024).

Sonuç olarak ilk nüfus bölgesi, İsrail sınırları içerisinde yaşayan ve İsrail vatandaşı olan Filistinli Arapların durumu incelendiğinde ‘Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşmesinin’ c ve d bentlerinin çok açık bir şekilde ihlal edildiği anlaşılmaktadır.

4.2. Doğu Kudüs’te Yaşayan Süresiz Oturuma Sahip Filistinliler

2018 yılında çıkan ve detaylarını dördüncü görseldeki infografikte verdiğimiz yeni anayasa maddesi ile Kudüs topyekûn olarak (Doğu Kudüs’ü de içerecek şekilde) İsrail’in başkenti ilan edilmiştir. 1967 Altı Gün Savaşı sonrasında İsrail’in işgal ettiği Doğu Kudüs’ü de içeren Kudüs demografik yapısına baktığımızda Batı Kudüs’te %99 oranda Yahudilerin yerleştiğini, Doğu Kudüs’ün ise işgal sonrasında Yahudileştirme politikaları çerçevesinde Yahudi nüfusunun artırılması için sistematik bir biçimde demografik yapısıyla oynandığı görülmektedir.

Şekil 2: 2020 Tarihli Kudüs'ün Demografik Yapısı (Yaniv vd., 2022).

Doğu Kudüs'ün toplam nüfusunun hala çoğunluğu Araplardan oluşmakta fakat işgalci Yahudi yerleşimciler 13 yerleşim biriminde uluslararası hukuka aykırı olacak bir şekilde Doğu Kudüs'ü işgalleri devam etmektedir. Uluslararası düzeyde, buna Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Avrupa Birliği dahil olmak üzere Doğu Kudüs'teki işgalci yerleşimcilerin varlığı uluslararası hukuka aykırı kabul edilmektedir (AI, 2022, 78).

Doğu Kudüs ve birazdan bahsedeceğimiz Batı Şeria özelinde Filistinlilerin yaşadıkları ayrımcılık ve apartheid rejiminin izdüşümleri konu edildiğinde ön plana çıkar ilk unsur kuşkusuz bu iki bölgenin yıllar içerisinde sistematik bir biçimde parçalanması ve geri dönülmez bir biçimde Yahudi yerleşimciler ve İsrail devletince, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 numaralı kararlarında da (Topuz – Arafat, 2023) ve Uluslararası Adalet Divanı'nın 19 Temmuz'da yayınladığı görüşte de (Aksünger – Demirci, 19 Temmuz 2024) görüleceği üzere, uluslararası hukuka aykırı bir biçimde işgal edilmesidir. 2020 ve 2021 yılından

itibaren hız kazanarak bizzat İsrail ordusunun emriyle Doğu Kudüs'te Filistinlilerin evleri yıkılmakta ve bizzat polis ve diğer güvenlik birimlerinin gözetiminde yerleşimci işgalci Yahudilerin Filistinlilerin topraklarına ve evlerine yönelik saldırıları artmaktadır. Diğer taraftan Yahudi İsraililere yeni yerleşim yapma, kurma izni kolay bir şekilde verilirken Filistinlilerin ev inşa etmeleri neredeyse imkânsız hale getirilmiştir (BM, 2022).

İsrail resmi devlet politikası olarak Kudüs'te %70'e %30 Yahudilerin çoğunlukta olacağı şekilde bir nüfus planlaması yapmaktadır. Bu planlarına özellikle Filistinliler arasında doğum oranının daha yüksek olması sebebiyle ulaşamayacağını idrak İsrail beklentilerini 60-40 oranına indirmiştir (ICG, 2019). Doğu Kudüs'te İsrail'in gizlemediği ve tüm dünyanın gözleri önünde sistematik bir demografik mühendisliğe giriştiği aleni bir şekilde ortadadır ve İsrail'in apartheid suçu işlediğinin en sarih delillerinden bir tanesini oluşturmaktadır.

Doğu Kudüs'te Filistinlilere karşı işlenen bir başka apartheid suçu ise yüz yıllardır yerlisi oldukları topraklarda Filistinlilerin yabancılara özgü bir biçimde "oturma izni" ile oturmaları, Doğu Kudüs'ten belli bir süre ayrılmaları halinde oturma izinlerinin iptal edilmesi ve İsrail hükümetine karşı gelmeleri durumunda Doğu Kudüs'ten sürülmeleridir. Nitekim 1996-2014 yılları arasında 11.000 Filistinlinin oturma izinleri iptal edilmiştir (Falks - Tilley, 2017, 42-43). Tüm bunlar, Birleşmiş Milletler ve diğer saygın uluslararası insan örgütlerinin oluşturduğu raporlar bir bütün olarak ele alındığında İsrail'in çeşitli devlet organlarını kullanarak Yahudi toplumu ile de iş birliğine giderek Doğu Kudüs'ün geri dönülemez bir biçimde işgal edilebilmesi için çeşitli yöntemlere başvurduğu görülmektedir. Doğu Kudüs'te süresiz oturma iznine sahip Filistinliler İsrail vatandaşı Yahudilerden ve Doğu Kudüs'te yaşayan işgalci Yahudi yerleşimcilerden farklı bir hukuka tabi olmaya mecbur bırakılmakta ve yaşamın farklı alanlarında bariz bir ırkçılığa ve ayrımcılığa muhatap olmaktadır.

1976 tarihli Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme Doğu Kudüs özelinde incelendiğinde a, b, c, d ve f maddelerinde bahsedilen apartheid suçlarının İsrail tarafından uzun senelerdir sistematik bir biçimde incelendiği anlaşılmaktadır.

4.3. Batı Şeria ve Gazze'de İşgal Hukukuna Tabi Filistinliler

Filistin’de yaşanan insan hakları ihlalleri hakkında akademik araştırmalar ve çeşitli kurumların oluşturduğu raporlar incelendiğinde geneli itibariyle Doğu Kudüs ve Batı Şeria’nın yerleşimci işgali sebebiyle bir arada değerlendi-rildiği görölmektedir. Bu çalışmada ise Falks ve Tilley’ye (2017) dayanarak il-gili sınıflandırma hukuki boyut ön plana çıkarılarak yapılmıştır. Dolayısıyla Batı Şeria (Doğu Kudüs hariç) ve Gazze İsrail tarafından işgal hukuki ile yöne-tilmesi sebebiyle bir arada değerlendirilmektedir.

Batı Şeria ve Gazze’de gerçekleşen apartheid suçları incelendiğinde göze çarpan ilk husus kuşkusuz bu iki bölgenin sivil İsrail yasalarıyla değil, İsrail askeri yasalarıyla yönetildiğidir. Bu bölgelerde İsrail tarafından yasaların yü-rütölmesinde ve uygulanmasında İsrail ordusu IDF ve onun yetkilendirdiği ko-mutanlar sorumludur (Falks - Tilley, 2017, 43). Irksal ayrımcılığın en ciddi bo-yutlarda yaşandığına dair en çarpıcı örnek, Batı Şeria’da konuşlanan ve sayıları 450 bine varan (AI, 2022, 78) işgalci Yahudi yerleşimcilerin sivil İsrail yasaları ile yönetilmesidir. Aynı bölgede, yan yana yaşayan Yahudiler, ki bu Yahudile-rin İsrail vatandaşı olması da gerekmemektedir, İsrail vatandaşı gibi kabul gö-rüp İsrail yasalarına tabi tutulurken diğer taraftan Filistinliler askeri yasalara ve mahkemelere muhatap bırakılmaktadır (a.mlf., 2022, 44-45).

Doğu Kudüs’ü hariç tutarak Batı Şeria’da yaşanan hukuksuzluğun boyu-tunu incelediğimizde öncelikle sayıları 450 bine yaklaşan ve İsrail’in uluslara-rası hukuku yok sayarak bizzat devlet eliyle oluşturduğu 132 yerleşim birimi ve İsrail’in resmi izni olmaksızın 1990’dan günümüze kurulan 140 yerleşim bi-rimi dikkat çekmektedir (a.mlf., 2022, 78). İsrail menşeili Peace Now örgütünün sorularına İsrail Sivil Yönetimi’nin verdiği cevaba göre 1967 yılından günü-müze Batı Şeria’da İsrail devletinin dağıttığı toprakların %99.75’i Yahudilere verilirken, sadece %0.25’i Filistinlilere verilmiştir (Peacenow, 2018). Batı Şerialı Filistinlilerin bir taraftan hukuksuz yöntemlerle toprakları ellerinden alınır, et-rafları günden güne işgalci Yahudi yerleşimcileriyle çevrilirken, diğer taraftan da İsrail hükümetinin göz yumduğu ve sürekli artan işgalci Yahudi şiddetine maruz kalmaktadırlar (Hareuveni, 2021).

1995 II. Oslo sözleşmesi sonucunda A, B ve C bölümlerine ayrılan Batı Şe-ria’nın yıllar içerisinde gerçekleşen işgalci Yahudi yerleşimleri ve haksız toprak dağıtımı sonucunda giderek parçalı bir hal aldığı görölmektedir. Batı Şeria’nın

%22'sini kapsayan ve Filistinlilerin %90'ının yaşadığı (yaklaşık 3 milyona yakın) A ve B bölgelerinde Filistin Otoritesi kısmen hüküm sahibidir. Batı Şeria'nın %60'ını kapsayan C bölgesinde ise İsrail devletinin tam bir hakimiyeti söz konusudur. Bu bölgede 300.000 Filistinli yaşarken Doğu Kudüs haricinde 441.000 işgalci Yahudi yerleşimci bulunmaktadır. C bölgesinde bulunan boş toprakların kullanım yetkisi İsrail'dedir ve bu topraklar yukarıda belirtildiği üzere askeri ve Yahudi yerleşimcilerine yer açma amacıyla kullanılmakta ve Filistinlilerin erişimine fiilen kapatılmış durumdadır (AI, 2022, 79).

Batı Şeria'nın tamamında var olan bir bölgeden diğer bölgeye erişim sorunu, kısa mesafelerin güvenlik kontrolleri ve güvenlik çitleri sebebiyle saatlerce geçilememesi problemi C bölgesinde en üst noktaya ulaşmıştır. C bölgesinde yaşayan Filistinliler eğitim, su, sağlık gibi temel ihtiyaçlara ulaşım hususunda güvenlik noktaları ve işgalci yerleşim birimlerinin virüs gibi Filistinliler arasına serpiştirilmesi sonucunda büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Çocukların okullarına varması ya da en yakın sağlık kurumuna gitmek saatlerce sürebilmektedir (Anera, 15 Temmuz 2024).

Şekil 3: Batı Şeria. Açık Kahverengi A ve B, Koyu Kahverengi C Bölgesi (BM-OCHA, 2011).

Batı Şeria A, B ve C bölgesi olmak üzere ve Doğu Kudüs'ü de dahil ederek tam manasıyla bir yerleşimci işgali altında olduğu anlaşılmaktadır.¹ Bu işgal bizzat İsrail devleti eliyle sistematik bir biçimde siyasi ve hukuki boyutlarda uygulanmaktadır. Sonuç olarak Batı Şeria'nın her yönüyle, hem hukuki, hem insani hem de uluslararası hukuk boyutuyla tam manasıyla bir işgal içerisinde olduğu görülmektedir. Nitekim 1976 tarihli Apartheid suçu ile ilgili sözleşmede yer alan tüm suçların, f maddesi haricinde, bu nüfus alanında İsrail tarafından işlendiği görülmektedir. Güney Afrika'daki apartheid rejiminin sona erdiğini düşünürsek dünya üzerinde apartheid rejimi tanımlamasına en uygun devletin bu bilgiler ışığında İsrail olduğu rahatlıkla iddia edilebilir.

Diğer bir işgal bölgesi, Gazze'ye gelindiğinde Batı Şeria'dan tek farkının burada işgalci Yahudi yerleşimcilerin olmamasıdır. Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze bir arada işgal edilen topraklar olarak değerlendirildiğinde 7 Ekim 2023'te gerçekleşen Aksa Tufanı Operasyonu öncesinde Filistinlilerin maruz bırakıldıkları ayrımcılık ve apartheid rejimi uygulamalarının şiddetlenerek nüketttiği bizzat Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin raporlarına da yansımaktadır (BM, 2022, 2):

"İsrail'in işgalini sürdürmek için kullandığı şiddetin miktarı sürekli artmakta ve Filistinlilerin yaşamlarını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Filistinliler, fiziksel ve idari olmak üzere keyfi güç kullanımının yüksek olduğu günlük ve sürekli devlet şiddetiyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler. Sonuç olarak, bazen hiçbir belirgin sebep olmaksızın, bazen de zayıf güvenlik gerekçelerine dayanarak günlük taciz ve kötü muameleye maruz kalmaktadırlar."

Gazze'de yaşanan zulmün detaylarına inildiğinde işgal altındaki toprakların çeşitli şekillerde tekrar tekrar işgal edildiği görülmektedir. 2.3 milyon Filistinlilerin yaşam mücadelesi verdiği 'açık hava hapishanesi' hem denizden hem de karadan ablukaya alınmıştır. Karada hapishane duvarlarının Gazze tarafı 300 metreden 1500 metreye kadar güvenlik önlemleri adı altında kullanıma

¹ Batı Şeria'da yaşanan işgalin boyutları ve uluslararası hukuka tamamen aykırı bir şekilde İsrail'in keyfi işgal uygulamaları sonucunda işgalci Yahudi yerleşimcilerin Batı Şeria'yı nasıl ele geçirmeye çalıştığını Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin hazırladığı (UN-OCHA, 2023) haritadan detaylı bir şekilde incelenebilir: <https://www.ochaopt.org/content/west-bank-access-restrictions-may-2023>

kapatılmıştır. Gazze Şeridinin %17'sine tekabül eden bu alan Gazze'de tarım yapılabilen toprakların %35'ine tekabül etmektedir. Deniz tarafından uygulanan abluka sebebiyle ise balıkçılık yapılabilecek deniz alanının %85'i Gazzeliler tarafından kullanılamamaktadır (AI, 2022, 24).

365 kilometre karelik bir alanda ve dünyanın en yoğun, kilometre başına en fazla nüfusun düştüğü yerleşim birimlerinden birinde yaşam mücadelesi veren Gazzeliler 2005 yılından bu yana sayısız İsrail bombardımanının hedefi olmuş ve neredeyse her iki senede bir İsrail'in saldırılarına maruz kalmıştır (Al-jazeera, 7 Ağustos 2022). Batı Şeria'daki Filistinliler gibi Gazzeliler de İsrail'in askeri yasalarına maruz bırakılmakta ve keyfi uygulamaların hedefi olmaktadır. Yukarıda detaylarını verdiğimiz üzere 7 Ekim 2023'ten sonra keyfi uygulamaların, işgalin, kadın, çocuk, yaşlı ve sivilleri gözetmeyen orantısız kuvvet kullanımının hedefi haline geldiler. Nitekim işledikleri bu suçlar sonucunda İsrail Uluslararası Adalet Divanı'nda soykırım suçuyla yargılanmaktadır. Başsavcı Karim Khan İsrail Başbakanı Netanyahu ve Savunma Bakanı Gallant'ın savaş suçu işledikleri iddiasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesine yargılanmaları için talepte bulunmuştur.

Sonuç

Bu makalede ise 7 Ekim'in öncesi, bilhassa 1948'de başlayan ve yıllar geçtikçe tam teşekkül bir apartheid rejimine dönüşen süreç konu edildi. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere dünya genelinde ağırlığı olan birçok insan hakları örgütü ve İsrail menşei kurumların yaptıkları incelemeler ve sundukları raporlara göre İsrail'in uluslararası sözleşmelerde yer alan apartheid suçları çerçevesinde değerlendirildiğinde tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde apartheid rejimi olduğu görülmektedir. İsrail bizzat devlet eliyle, kamuoyundan ve dünyadan gizlemediği bir biçimde Filistinlilere ırksal ayrımcılık yapmaktadır. İsrail devletine göre hem sınırları içerisinde hem de işgal ettiği Filistin topraklarında asıl söz sahibi 'makbul' Yahudilerdir. Bu sınıflandırmanın dışarısında kalan hem İsrail vatandaşı Araplar hem de işgal altında yaşamlarını sürdüren Filistinliler ikinci sınıf insan konumuna indirgenmiştir. İsrail'in ırksal ayrımcılık yaptığı bizzat anayasalarında Yahudileri üst sınıf vatandaş ve ülkenin sahibi konumuna koymalarıyla sabittir.

Araplar ve Filistinliler ise farklı nüfus alanlarında ve bölgelerde çeşitli derecelerde ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Bilhassa Batı Şeria ve Gazze örneği incelendiğinde İsrail'in uluslararası sözleşmelerde yer alan apartheid suçlarının neredeyse tamamını işlediği görülmektedir. Filistinliler seneler içerisinde 'makbul' Yahudilerin Filistin topraklarını uzun vadede tamamen işgal etmesine yönelik planlar çerçevesinde fiziki olarak bölgelere ayrılmıştır. Gazze haricinde diğer bölgelerde Birleşmiş Milletler kararları yok sayılarak işgalci Yahudi yerleşimciler eliyle bu işgalin kalıcı hale getirilmesi için İsrail hukuki ve siyasi alanda devletin kurumlarının tam desteğini alarak çeşitli uygulamalara gittiği görülmektedir.

Sonuç olarak tüm dünya, en basitinden en detaylı, sistematik araştırmayı yapan kişi ve kurumlar İsrail'in bir apartheid rejimi olduğunun idrakindedir. Eğer uluslararası sözleşmelerin ve uluslararası kurumların mevcut uluslararası siyasette bir ağırlığı ve otonomisi varsa İsrail çeşitli yaptırımlar yoluyla işlediği suçların karşılığını bulmalıdır. Fakat 7 Ekim sonrası yaşananlar uluslararası sistemin hala bu tarz krizleri çözmeye, adaleti sağlamaya mahir olmadığı görülmektedir. ABD gibi sistemin hegemon güçleri İsrail'i desteklemeye devam ettikçe uluslararası bir adalet mekanizmasından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Filistinlilerin yaşadığı soykırım ve muhatabı oldukları adaletsizlik yalnız Filistinliler açısından değil, aynı zamanda uluslararası sistemin karar alma mekanizmasının dışında kalan tüm dünya ülkeleri açısından da menfur bir olay olarak eleştirilmesi ve düzeltilmesi için çaba gösterilmesi gereken bir durum olarak göze çarpmaktadır.

Kaynakça

- AI, Amnesty International. *Israel's apartheid against Palestinians: A cruel system of domination and a crime against humanity*. Londra: Amnesty International Ltd, 2022.
- Akal, Cemal Baki, *Modern Düşüncenin Doğuşu (İspanyol Altın Çağı)*. Ankara: Dost Kitabevi, 2023.
- Aksünger, Selman – Demirci, Zuhal. "Uluslararası Adalet Divanı: İsrail, Gazze'de işgalci güç konumundadır". *Anadolu Ajansı* (17 Temmuz 2024). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-adalet-divani-israil-gazze-ısgalci-guc-konumundadir/3279968>

- Albanese, Francesca. *Anatomy of a Genocide*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 2024.
- Aljazeera. "Timeline: Israel's attacks on Gaza since 2005" (7 Ağustos 2022) <https://www.aljazeera.com/news/2022/8/7/timeline-israels-attacks-on-gaza-since-2005>
- Anera. "What are Area A, Area B, and Area C in the West Bank?" (15 Temmuz 2024) <https://www.anera.org/what-are-area-a-area-b-and-area-c-in-the-west-bank/>
- Barth, F. (ed.). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference; [essays presents the results of a symposium held at the University of Bergen, 23rd to 26th February 1967]*. Illinois: Waveland Press, 1998.
- BM, Birleşmiş Milletler. *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 1969.
- BM, Birleşmiş Milletler. *Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 1976.
- BM, Birleşmiş Milletler. *Rome Statute of the International Criminal Court*. Roma: Birleşmiş Milletler, 1998.
- BM, Birleşmiş Milletler. *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied Since 1967*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 2022.
- BM-OCHA Birleşmiş Milletler. *Occupied Palestinian territory West Bank: Area C Map*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 2011.
- Brubaker, Rogers. "Ethnicity, Race, and Nationalism". *Annual Review of Sociology* 35/2 (2009), 21–42. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-115916>
- Brunstetter, D. R., - Zartner, D.. "Just War against Barbarians: Revisiting the Valladolid Debates between Sepúlveda and Las Casas". *Political Studies*, 59/3 (2011), 733–752. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2010.00857.x>
- Chandra, K. (ed.). *Constructivist Theories of Ethnic Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2012 <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199893157.001.0001>

- Yerday, Efrat. "They Didn't Want Ethiopian Jews in Israel, Either". *Haaretz* (1 Şubat 2018). <https://www.haaretz.com/opinion/2018-02-01/ty-article-opinion/.premium/they-didnt-want-ethiopian-jews-in-israel-either/0000017f-db43-df9c-a17f-ff5b895d0000>
- Falks, Richard - Tilley, Virginia. *Israeli Practices towards the Palestinian People and the Question of Apartheid*. Cenevre: Birleşmiş Milletler, 2017.
- Gantus, Layla. *The Many Civil and Human Rights Challenges Facing Israel's Palestinian Citizens*. Washington Dc.: The Carnegie Endowment for International Peace, 2024.
- Hareuveni, Eyal. *State Business: Israel's misappropriation of land in the West Bank through settler violence*. Jerusalem: B'Tselem, 2021.
- Horowitz, D. L. *Ethnic groups in conflict*. Berkeley: Univ. of California Press, 1985.
- HRW, Human Rights Watch. *Israel: Discriminatory Land Policies Hem in Palestinians*. New York: Human Rights Watch, 2020.
- HRW, Human Rights Watch. *A Threshold Crossed Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution*. New York: Human Rights Watch, 2022.
- ICG, International Crises Group. *Reversing Israel's Deepening Annexation of Occupied East Jerusalem*. Brussels: International Crises Group, 2019.
- BL, Basic-Law: Israel – The Nation State of the Jewish People. İsrail: Knesset, 2018. 15 Temmuz 2024. <https://main.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawNationState.pdf>
- Fakih, Lama - Shakir, Omar. "Opinion: Does Israel's treatment of Palestinians rise to the level of apartheid?" *Los Angeles Times* (5 Aralık 2023). <https://www.latimes.com/opinion/story/2023-12-05/apartheid-israel-palestinians-gaza-west-bank-international-law>
- Karatay, Murat. *Yahudi Uluslaşma Sürecinde Öteki Kavramı ve Mizrahi Yahudileri*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2019.

<https://acikerisim.cumhuriyet.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12418/12443/10281223.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Khatip, Rasha & Mckee, Martin & Yusuf, Salim. "Counting the dead in Gaza: difficult but essential". *Correspondence*, 404/10449 (2024), 237-238. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)01169-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)01169-3)
- Sayegh, Nadine. "Racism: In Israel some Jews are more equal than others". *TRT World* (15 Temmuz 2019). <https://www.trtworld.com/opinion/racism-in-israel-some-jews-are-more-equal-than-others-28109>
- Peacenow, Peacenow. (2018). *State Land Allocation in the West Bank – For Israelis Only*. Jerusalem: Peacenow, 2018.
- Robinson, Kali. "What to Know About the Arab Citizens of Israel". *Council on Foreign Relations* (26 Ekim 2023) <https://www.cfr.org/background/what-know-about-arab-citizens-israel>
- Rouhana, Nadim. "Israel and Its Arab Citizens: Predicaments in the Relationship between Ethnic States and Ethnonational Minorities". *Third World Quarterly*, 19/2 (1998), 277–296, <https://doi.org/10.1080/01436599814460>.
- Shafir, Gershon. "From Overt to Veiled Segregation: Israel's Palestinian Arab Citizens in the Galilee". *International Journal of Middle East Studies*, 50/1 (2018), 1–22. <https://doi.org/10.1017/S0020743817000915>
- Tajfel, H. & Turner, J. "The Social Identity Theory of Intergroup Behavior". *Psychology of Intergroup Relations*. ed. ed. Austin, William G. - Stephen Worchel. 7–24. IL: Nelson-Hall, 1986.
- Tajfel, H. & Turner, J. "An Integrative Theory of Intergroup Conflict". In *The Social Psychology of Intergroup Relations*. ed. Austin, William G. - Stephen Worchel. 33–37. CA: Brooks/Cole, 1979.
- Topuz, Zuhâl Çalık – Arafat, Mohammed. "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyini Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78/2 (2023), 357–380. <https://doi.org/10.33630/ausbf.1065955>

- Yaniv, Omer - Haddad, Netta - Shapira, Yasir Assaf. *Jerusalem – Facts and Trends 2022: The State of the City and Changing Trends*. The Jerusalem Institute for Policy Research Jerusalem: Jerusalem Institute for Policy Research, 2022.
- Yiğit, Muhammet Ali. "İsrail’de Yahudi ulus devlet yasası kabul edildi". *Anadolu Ajansı* (19 Temmuz 2018). <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/10843>